

Fisk, korv och glass *nya produkter på 20-talet*

William Lever köpte koryfabriken Walls. Där började man under 20-talet experimentera med glasstillverkning.

I samband med krigsutbrottet 1914 blev situationen på råvarumarknaden mycket svår att överblicka. Det var vanligt att oljebrön till exempel härstammade från brittiska kolonier i Västafrika och att de sedan pressades och förädlades i tyska fabriker. På grund av konflikten mellan stormakterna försvårades denna handel. Det fick allvarliga konsekvenser för de viktiga tvål- och margarinindustrierna.

Regeringarna i de drabbade länderna ingrep snart för att råda bot på situationen och underlätta handeln med råmaterial. Snart kontrollerades både tvål- och margarinproduktionen av staten.

Marknaden för de båda basprodukterna utvidgades. Nya användningsområden uppstod och tvålen till exempel användes till många skilda ändamål. Den blev biprodukt vid framställningen av glycerin som

användes till att tillverka sprängämnen. Ett överskuggande problem för många av kontinentens fabrikanter var den osäkra tillgången på råmaterial. I Tyskland tvingades man sätta stopp för nästan all margarinproduktion. En allt större del av de efterfrågade produkterna kom från van den Berghs och Jurgens holländska fabriker.

□ KRIGET MINSKAR KONKURRENSEN

William Lever behövde inte längre tack vare osäkra handelsvägar frukta den svåra konkurrensen från kontinenten. Han förenade sig med Joseph Watson, en man som han hellre såg som kompanjon än som konkurrent. Med stöd av regeringen, som ansåg att margarintillförseln i alltför stor utsträckning kontrollerades av utländska intressen, köpte de båda en margarinfabrik. Snart fanns Planter's margarin på marknaden och även om den nya produkten inte var av högsta kvalitet lyckades de avsätta den med goda vinster så länge kriget varade.

□ JURGENS STÖRST

Efter krigets slut återgick affärerna på kort tid till det normala. De nya margarinproducenterna, och Lever var en av dem, slogs ut av sina holländska konkurrenter. Holländarna befäste snart sin ställning på den brittiska marknaden genom att bygga egna fabriker. 1919 kunde Jurgens göra anspråk på att vara den största margarinproducenten i världen.

William Lever hade under kriget umgåtts med stora planer som han på grund av myndigheternas vaksamhet och stränga kontroll inte lyckats sätta i omlopp. Han återgick nu till affärslivet med stor energi. Inom två år kontrollerade den nyadlade lord Leverhulme 60 procent av tvålutbudet i England.

Han intresserade sig också för andra näringsgrenar. Han planerade och etablerade Mac Fisheriesbutikerna, vars uppgift var att sälja den fisk som fångades utanför hans ägor på de skotska öarna. Han köpte upp koryfabriken Walls, där man också

Fisk fångades utanför den skotska kusten och såldes i Mac Fisheries butikerna.

experimenterade med glass och skaffade sig majoritet i det västafrikanska handels-huset – the Niger Company.

Situationen för margarinproducenterna var besvärlig. Efterfrågan minskade och konkurrensen var svår. De som dessutom skaffat sig kontroll över råvaruresurser drabbades av de dalande världsmarknadspriserna.

□ MARGARINE UNIE

Den starke såg nu möjligheterna och den svage säkerheten i att gå samman med andra producenter. Detta resulterade också så småningom i en ändring i förhållandet mellan de gamla rivalerna van den Berghs och Jurgens. Den 2 augusti 1927 – efter 20 år av den vapenvila som motvilligt slutits av de gamla företagsledarna – togs det första steget till ett egentligt sammangående.

Det företag som i Holland kom att heta Margarine Unie och i England the Margarine Union bildades. Företaget organiserades i två moderbolag för att tillvarata intressen på båda sidor om kanalen. Styrelsen var identisk och i grund låg ett avtal, med bl a en vinstdelningsklausul, som kom att bilda modell för det moderna Unilever.

Margarine Unie växte snabbt under de första verksamhetsåren. I september 1928 slöts ett avtal med det fransk-holländska företaget Calvé-Delft, som var engagerat i olje-, margarin- och tvålbranschen. 1929 inkluderades den forna fienden Hartogs samtidigt som det tjeckiska företaget Schicht bidrog till att föra utvecklingen framåt i Centraleuropa.

□ LEVER BROTHERS STAGNERAR

Lever Brothers, under ledning av Sir D'Arcy Cooper, expanderade inte särskilt kraftigt under dessa år. D'Arcy Cooper som tagit över ledningen av koncernen i samband med Lord Leverhulmes död 1925 ägnade sig åt att konsolidera företaget. Allt som inte visade tillfredsställande resultat eller goda framtidsutsikter avvecklades. UAC (United Africa Company) bildades efter ett lyckat uppköp av en konkurrent i svårigheter och sammanslagning med the Niger Company.

□ ENIGHET TILL SLUT

1929 stötte Levers i många sammanhang på Margarine Unie. Företagens intressen var mestadels i konflikt. Till slut inleddes förhandlingar med som egentligt mål att

finna ett sätt att undvika varandra. Bak-tanken var att Margarine Unie skulle upphöra med all tvålltillverkning medan Lever Brothers avstod från sina intressen i margarinbranschen. Allt svårare problem uppkom dock i takt med att diskussionerna pågick. De orsakades av D'Arcy Cooper, som inte ville avskärma Levers från vidare möjligheter till ekonomisk tillväxt i olje- och fettbranschen.

Så småningom ledde tanken på skiljedom till tanken på samgående. Ursprungsförslaget var att Margarine Unie skulle ägna sig åt margarin medan Lever Brothers fortsatte med tvål och tvättmedel. Företagen skulle gemensamt äga ett bolag som sysslade med bearbetning av råvarorna – nödvändiga för bägge parter. Till slut presenterade dock holländaren Paul Rijkens och engelsmannen John McDowell ett förslag som innebar total fusion med ömsesidigt ägande av aktiekapitalen.

Förslaget accepterades och den 2 september 1929 tecknades ett avtal. Ett av världens största företag Unie-Lever hade mödosamt uppstått.

Text: Marie Sande
Tekn: Sven Björnson